

“Orașul roman se stinge pe încetul” (p. 173), scrie autorul în ultimul capitol al lucrării, dedicat sfârșitului Potaissei (p. 173-183). Ca întreaga provincie, viața sa “a pendulat în ultimii ani ai stăpânirii romane între speranță și incertitudine” (p. 174). Retrăgerea legiunii și a unei părți a populației n-a marcat, însă, sfârșitul vieții romane; “o romanitate fără Imperiu se perpetuează în Transilvania” ... observă cu îndreptățire Mihai Bărbulescu. Descoperirile monetare, de obiecte mărunte, reamenajările modeste pe latura vestică a *horreum*-ului, mormintele de înhumatie, seriile evolutive ale unor categorii de materiale (fibule, opaițe), elementele de factură creștină arată că, până la invazia hunică, în pragul ultimului sfert al veacului al IV-lea, viața a continuat la Potaissa. După acest moment, ruralizarea, dispersarea locuitorilor, economia naturală sunt fenomenele ce caracterizează regiunea. Urme sporadice de factură germanică apar în secolul V (p. 182), pentru ca abia în veacurile VIII-IX materialele să se înmulțească.

Abrevierile (p. 185-186), lista cu localizarea materialului arheologic ilustrat (p. 187), un substanțial rezumat în franceză (p. 189-202) și cele XVI planșe încheie această, valoroasă monografie. Ea constituie, indiscutabil, un model de analiză istorică, indispensabilă oricărui cercetător aplecat asupra fenomenului urban din Dacia.

Nelu Zugravu

**Dorin Alicu, OPAIȚELE ROMANE / DIE RÖMISCHEN
LAMPEN. ULPIA TRAIANA SARMIZEGETUSA.
(Bibliotheca Musei Napocensis, VII), Editura Museion,
București, 1994, 216 p. + 24 fig. + XXXI planșe**

paițele constituie o importantă categorie arheologică. Așa cum subliniază și autorul în Introducere, ele pot servi la datarea unor complexe, la creionarea imaginii asupra producției locale și a raporturilor comerciale ale unor provincii sau orașe, la identificarea unor meșteri și ateliere (p. 6). De aceea, inițiativa lui Dorin Alicu, binecunoscut cercetător al antichităților de la Ulpia Traiana Sarmizegetusa, de a aduna într-un volum toate lucernele descoperite în metropola Daciei este întruturul lăudabilă. Studiarea vieții economice a acestui oraș, a legăturilor sale cu diferite centre din Imperiu, a onomasticii, a ornamenticii mărunte, a vieții cotidiene va putea fi mai bine făcută acum, când istoricii au la îndemână acest util repertoriu.

Introducerea (p. 5-12) oferă lectorului câteva date despre elementele constitutive ale unui opaiț, materialele din care se confecționau, despre diferitele întrebuințări (iluminat, ofrande etc.); de asemenea, face mențiuni asupra celor care au semnalat sau publicat riguros descoperiri de acest fel; în sfârșit, precizează locul de unde au fost scoase aceste importante piese (cele mai multe provin din templul lui Aesculap și Hygia).

Capitolul I se oprește asupra ștampilelor și producătorilor (p. 13-40). În Ulpia Traiana Sarmizegetusa se cunosc 240 de opaițe sau fragmente cu 39 de inițiale sau antroponime. Cele mai multe dintre ele sunt de proveniență italică sau imitații după produsele din peninsula executate în Pannonia, Dacia sau alte provincii. Aceasta

reflectă orientarea economică a provinciei, respectiv spre zona occidentală a Imperiului (există un singur import grecesc). Desigur, opaițele atestă și existența unor officine locale.

Capitolul al II-lea – cel mai întins -- tratează tipurile de lucerne întâlnite la Ulpia Traiana (p. 41-69), strâns legat de el este și *Addenda*, în care sunt valorificate opaițele descoperite în edificiile EM 22 și EM 24 (p. 70-74). În metropola Daciei sunt întâlnite 28 de tipuri, clasate de autor după tipologia internațională. Că număr de exemplare, cele mai numeroase se dovedesc piesele de tipul X (p. 54-59), frecvente mai ales în a doua jumătate a secolului al II-lea. Un aspect foarte important subliniat de Dorin Alicu este acela că, după părăsirea Daciei de către romani, producția de lămpi continuă la Sarmizegetusa; de asemenea, importurile sunt destul de frecvente, dar proveniența lor este, de această dată, din aria greco-orientală (p. 69). Elementele amintite constituie argumente prețioase pentru problema continuității daco-romane.

Lucrarea subscrisă de Dorin Alicu este o ediție bilingvă; un text în germană are menirea de a face cunoscut mai ușor cercetătorilor străini problemele ridicate de lucernele de la Ulpia Traiana. De asemenea, ea mai cuprinde un catalog (p. 153-195), abrevieri (p. 197), note (p. 199-212), bibliografie (p. 213-214), 24 figuri și 31 planșe realizate în condiții grafice excelente.

Nelu Zugravu

**Dorin Alicu, Sorin Cociș, Constantin Ilieș, Alina Soroceanu,
SMALL FINDS FROM ULPIA TRAIANA SARMIZEGETUSA
(Bibliotheca Musei Napocensis, IX),
Cluj-Napoca, 1994, 151 p. + XCII planșe**

scurtă introducere (p. 3-7) punctează momentele mai importante din cercetarea orașului roman Ulpia Traiana Sarmizegetusa și avertizează lectorul asupra structurii cărții.

Partea întâi cuprinde șase capitole, fiecare dintre ele abordând o anumită categorie de obiecte, respectiv de fier (p. 11-46), de bronz (p. 47-61), de os (p. 63-69), de sticlă (p. 71-72), ceramică și obiecte de argilă (p. 73-79), de piatră (p. 81-82). Materialele sunt prezentate după aspectul funcțional, delimitându-se, totodată, anumite tipuri caracteristice. De fiecare dată, autorii au căutat analogii în provincie, dar și în Imperiu, au menționat locul de descoperire în cadrul orașului și, acolo unde a fost posibil, au făcut precizări cronologice.

Deși mărunte, aceste obiecte pot oferi importante puncte de reper pentru studiul vieții agricole și militare, pentru activitatea constructivă, pentru ținuta vestimentară a locuitorilor, pentru rafinamentul locuințelor, pentru igiena și preocupările medicale din oraș, pentru distracțiile și chiar credințele celor care trăiau în metropola Daciei. O istorie a vieții cotidiene, subiect atât de curtat în alte spații istoriografice, nu poate fi scrisă fără utilizarea acestor obiecte. Autorii au marele merit de a le fi adunat într-un volum realizat în condiții grafice bune, de a le fi prezentat într-o limbă de circulație, oferind, astfel, celor interesați un util instrument. Catalogul, care formează partea a